

Wioletta Turowska

EDUKACJA W ZAKRESIE RACHUNKOWOŚCI W POLSCE

EDUCATION OF ACCOUNTING IN POLAND

Katedra Rachunkowości i Controllingu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu,
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław, e-mail: wioletta.turowska@ue.wroc.pl

Symmary. In Poland, in 2014 the performance of activities in the field of accounting can deal with each person with full legal capacity and non- punishment for certain crimes. No code is required to complete education or professional practice. Those who are planning a career in accounting associate with the area whether at the level of middle-level managers or executives should educate themselves in the field of accounting. The aim of this article is to identify the educational path employee services in the field of accounting.

Słowa kluczowe: edukacja, kwalifikacje zawodowe, rachunkowość.

Key words: accounting, education translation, professional qualifications, translation.

WSTĘP

Każda osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli nie była karana za ściśle określone przestępstwa, może prowadzić usługowo księgi rachunkowe. Taką możliwość wprowadziła Ustawa z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych. Jednak trudno sobie wyobrazić, iż prowadzeniem ksiąg rachunkowych będą zajmować się osoby pozbawione wykształcenia w zakresie rachunkowości bądź praktyki w służbach księgowych. Pracodawcy oczekują, że księgi rachunkowe będą prowadzone przez kompetentne i odpowiednio wykwalifikowane osoby.

Celem artykułu jest przedstawienie ścieżki edukacyjnej pracownika w zakresie rachunkowości w Polsce.

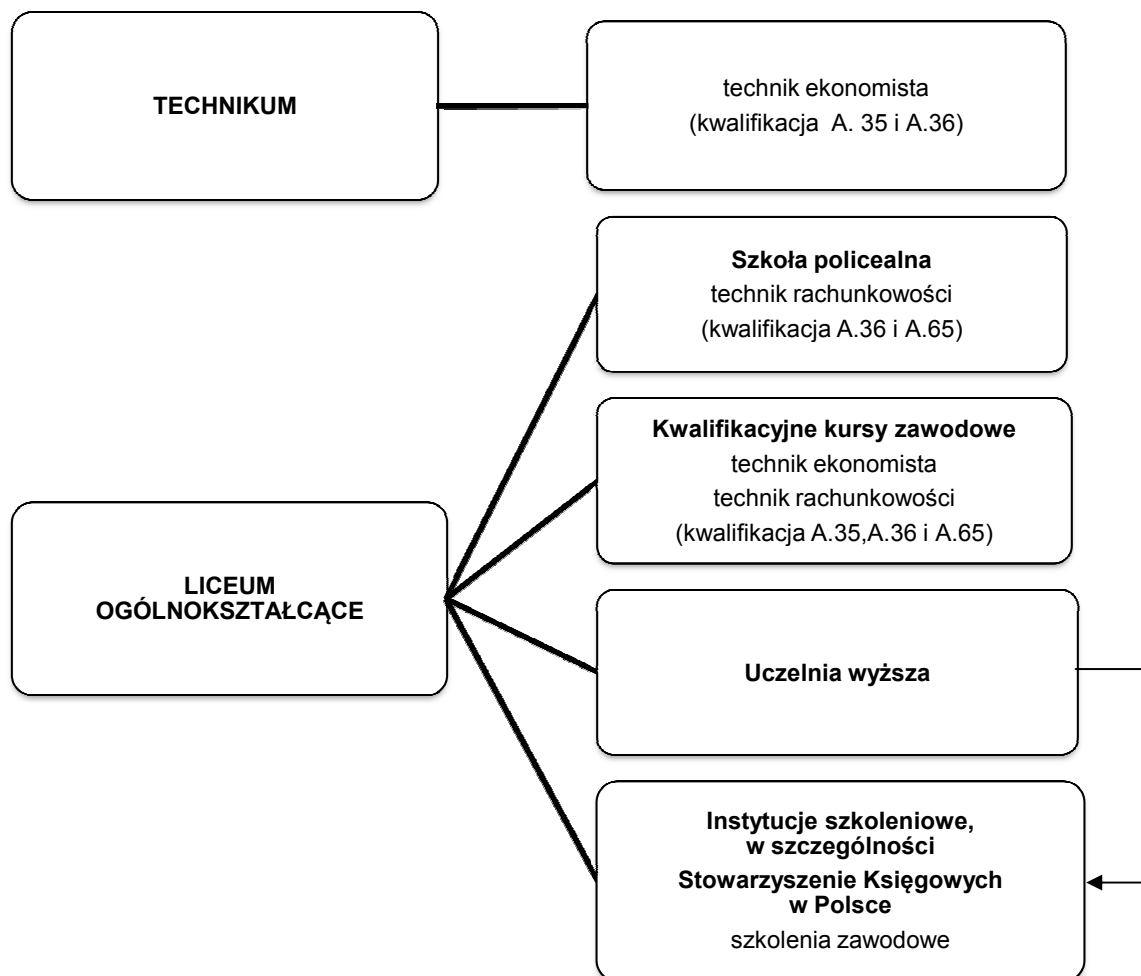
MATERIAŁ I METODY

Badania opisują aktualne rozwiązania organizacyjno-prawne w dziedzinie edukacji rachunkowości w Polsce. Posłużono się analizą przypadku. W badaniach wykorzystano następujące materiały źródłowe:

- przepisy prawne dotyczące kształcenia zawodowego,
- dane statystyczne,
- raporty i publikacje Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej,
- sylabusy uczelni wyższej – Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu,
- uchwały Stowarzyszenia Księgowych w Polsce.

WYNIKI I DYSKUSJA

Wybór ścieżki edukacyjnej w zakresie rachunkowości (rys. 1) rozpoczyna się już po zakończeniu gimnazjum. Absolwent gimnazjum (16 lat) decyduje się na edukację ogólną (liceum ogólnokształcące) albo na kształcenie zawodowe.

Rys. 1. Ścieżka edukacyjna w zakresie rachunkowości

Kształcenie zawodowe w zakresie rachunkowości odbywa się w technikum (4 lata), szkołach policealnych (1–2,5 lat) lub na kwalifikowanych kursach zawodowych (tzw. KKZ-ty). Wszystkie zawody są przypisane do tzw. obszarów kształcenia umożliwiających ich klasyfikację z uwzględnieniem polskiej klasyfikacji działalności. Wyodrębnia się następujące obszary kształcenia:

- administracyjno-usługowy (A),
- budowlany (B),
- elektryczno-elektroniczny (E),
- mechaniczny i górnictwo-hutniczy (M),
- rolniczo-leśny z ochroną środowiska (R),

- turystyczno-gastronomiczny (T),
- medyczno-społeczny (Z),
- artystyczny.

Kształcenie w zakresie rachunkowości znajduje się w obszarze administracyjno-usługowym. W tym obszarze uczeń ma możliwość uzyskania kwalifikacji zawodowych o symbolu A.36 – prowadzenie rachunkowości, wybierając zawód technik ekonomista lub technik rachunkowości. Kwalifikacja A.36 jest więc wspólna dla obu zawodów. Szczegółowe informacje, dotyczące klasyfikacji zawodów w zakresie rachunkowości, zawiera tab. 1.

Tabela 1. Struktura klasyfikacji zawodów związanych z kształceniem pracowników w obszarze rachunkowości

Nazwa zawodu	Technik ekonomista (331403)	Technik rachunkowości (4311103)
Nazwa grupy wielkiej zawodów (symbol)	technicy i średni personel (3)	pracownicy biurowi (4)
Nazwa grupy dużej zawodów (symbol)	średni personel do spraw biznesu i administracji (33)	pracownicy do spraw finansowo- -statystycznych i ewidencji materia- -łowej (43)
Nazwa grupy średniej zawodów (symbol)	średni personel do spraw finansowych (331)	pracownicy do spraw finansowo- -statystycznych(431)
Nazwy (numery) kwalifikacji wyodrębnione w zawodzie	A.35 – planowanie i prowadzenie działalności w organizacji A.36 – prowadzenie rachunkowości	A.36 – prowadzenie rachunkowości A.65 – rozliczanie wynagrodzeń i danin publicznych
Wnioskodawca	minister właściwy do spraw finansów publicznych	minister właściwy do spraw finan- sów publicznych
Typ szkoły ponadgimnazjalnej	technikum, KKZ	szkoła policealna, KKZ
Obszar kształcenia	A	A

Źródło: opracowano na podstawie Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Programy nauczania, dotyczące zawodów technik ekonomista i technik rachunkowości w obszarze kwalifikacji prowadzenie rachunkowości, zakładają wykonywanie przez absolwenta następujących czynności:

1. Dokumentowanie i ewidencjonowanie operacji gospodarczych, do których należą w szczególności
 - sporządzanie, kontrola i dekretacja dowodów księgowych;
 - interpretacja zdarzeń gospodarczych dokumentowanych dowodami księgowymi;
 - przestrzeganie zasad przechowywania dowodów księgowych;
 - klasyfikacja i wycena aktywów i pasywów;
 - przestrzeganie zasad i stosowanie przepisów prawa dotyczących prowadzenia rachunkowości;
 - otwieranie i zamykanie ksiąg rachunkowych;
 - ewidencja operacji gospodarczych na kontach syntetycznych i analitycznych w różnych jednostkach;
 - rozliczanie kosztów działalności organizacji;
 - planowanie amortyzacji środków trwałych i dokonywanie odpisów amortyzacyjnych;

- rozróżnianie metod kalkulacji kosztów;
 - ustalanie wyniku finansowego metodą statystyczną i metodą księgową;
 - poprawianie błędów w dowodach księgowych i księgach rachunkowych;
 - sporządzanie zestawień obrotów i sald;
 - stosowanie różnych form rozliczeń pieniężnych;
 - stosowanie oprogramowania finansowo-księgowego.
2. Prowadzenie i rozliczanie inwentaryzacji, a w szczególności
- rozróżnianie rodzajów, etapów i zasad inwentaryzacji;
 - przeprowadzanie inwentaryzacji różnymi metodami;
 - ustalanie, interpretacja i rozliczanie różnic inwentaryzacyjnych;
 - sporządzanie dokumentacji przebiegu inwentaryzacji.
3. Sporządzanie sprawozdania finansowego i przeprowadzanie analizy finansowej, a w szczególności
- sporządzanie sprawozdania finansowego;
 - identyfikacja przedmiotu, zadania i metody analizy finansowej;
 - dobieranie, obliczanie i interpretacja wskaźników analizy finansowej;
 - ocenianie sytuacji majątkowej i finansowej organizacji.

Do wykonywania wymienionych czynności zawodowych niezbędne jest osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Na kształcenie zawodowe, dotyczące prowadzenia rachunkowości przeznaczają się minimum 520 godzin, co stanowi od 38 (w przypadku technika rachunkowości) do 40% (w przypadku technika ekonomisty) godzin kształcenia w danym zawodzie (tab. 2).

Tabela 2. Minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego w zakresie rachunkowości

Nazwa zawodu	Technik ekonomista	Technik rachunkowości
Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów oraz efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru administracyjno-usługowego, stanowiące podbudowę kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów	280	280
Efekty kształcenia dla kwalifikacji A.35 – planowanie i prowadzenie działalności w organizacji	470	dodatkowa kwalifikacja
Efekty kształcenia dla kwalifikacji A.36 – prowadzenie rachunkowości	520	520
Efekty kształcenia dla kwalifikacji A.65 – rozliczanie wynagrodzeń i danin publicznych	dodatkowa kwalifikacja	550

Źródło: opracowano na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Kształcenie teoretyczne jest uzupełnione kształceniem praktycznym realizowanym w firmach symulacyjnych oraz podmiotach stanowiących potencjalne miejsce zatrudnienia absolwentów szkół kształcących w zawodzie. Uzyskanie kwalifikacji wymaga zakończenia edukacji oraz zdania zewnętrznego egzaminu. Zapewnia to odpowiedni poziom wiedzy zawodowej pracownika świadczącego usługi z zakresu rachunkowości.

Absolwent szkoły kształcącej w zawodzie technik ekonomista po potwierdzeniu kwalifikacji A.35 – planowanie i prowadzenie działalności w organizacji i A.36 – prowadzenie rachunkowości może uzyskać dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie technik rachunkowości, po potwierdzeniu dodatkowo kwalifikacji A.65 – rozliczanie wynagrodzeń i danin publicz-

nych. Absolwent szkoły kształcącej w zawodzie technik rachunkowości po potwierdzeniu kwalifikacji A.36 – prowadzenie rachunkowości oraz A.65 – rozliczanie wynagrodzeń i danin publicznych może natomiast uzyskać dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie technik ekonomista po potwierdzeniu dodatkowo kwalifikacji A.35 – planowanie i prowadzenie działalności w organizacji.

Edukacja w zakresie rachunkowości może rozpocząć się po ukończeniu liceum ogólnokształcącego (ewentualnie technikum, ale w innym zawodzie). Absolwent liceum może kształcić się np. w obszarze rachunkowości, wybierając szkołę policealną. Istotne jest to, że ta ścieżka kształcenia nie wymaga posiadania świadectwa dojrzałości. Szkoły policealne kształcą w określonych zawodach, z uwzględnieniem podstawy programowej kształcenia. W szkołach policealnych można uzyskać tytuł technika rachunkowości, czyli zdobyć kwalifikacje A.36 – prowadzenie rachunkowości i A.65 – rozliczanie wynagrodzeń i danin publicznych w odniesieniu do obszaru rachunkowości. Po ukończeniu szkoły policealnej nie można uzyskać tytułu technika ekonomisty. Jest to możliwe po uzupełnieniu kwalifikacji A.35 – planowanie i prowadzenie działalności w organizacji, ale na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, które mogą być prowadzone również w szkołach policealnych.

Kwalifikacje zawodowe związane z A.36 – prowadzenie rachunkowości w przedsiębiorstwie można również uzyskać na kwalifikacyjnych kursach zawodowych (KKZ). Jest to stosunkowo nowa forma kształcenia zawodowego, wprowadzona 1 września 2012 roku. Jest ona przeznaczona dla dorosłych. Na KKZ osoby dorosłe będą mogły uzyskać kwalifikacje zawodowe A.36 – prowadzenie rachunkowości i dyplom technika ekonomista lub technika rachunkowości.

KKZ jest prowadzony według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji, np. A.36 – prowadzenie rachunkowości. Minimalna liczba godzin kształcenia na tym kursie jest równa minimalnej liczbie godzin kształcenia zawodowego, określonej w podstawie programowej kształcenia w zawodach w zakresie danej kwalifikacji, czyli identycznie jak w przypadku omówionego wyżej kształcenia ponadgimnazjalnego i policealnego. Absolwent kursu otrzymuje zaświadczenie o ukończeniu KKZ. Jego ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie danej kwalifikacji. Egzamin przeprowadza okręgowa komisja egzaminacyjna (OKE). Osoba, która ukończy KKZ i zda egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie w zakresie danej kwalifikacji, otrzymuje świadectwo potwierdzające kwalifikacje w zawodzie. Zdobycie kwalifikacji A.35 – planowanie i prowadzenie działalności w organizacji i A.36 – prowadzenie rachunkowości wraz z potwierdzeniem odpowiedniego poziomu wykształcenia oznacza zdobycie pełnego zawodu, tj. dyplomu technika ekonomisty. Organizowaniem kwalifikacyjnych kursów zawodowych zajmują się następujące placówki:

- centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego,
- szkoły policealne,
- szkoły ponadgimnazjalne,
- ośrodki kształcenia zawodowego.

Absolwent szkoły ponadgimnazjalnej (liceum ogólnokształcącego czy technikum zawodowego) po uzyskaniu dojrzałości może kształcić się w kierunku rachunkowości na uczelni wyższej na studiach I, II stopnia, studiach podyplomowych bądź szkoleniach. Należy zauwa-

żyć, że absolwent szkoły średniej, trafiając na uczelnię wyższą, może dysponować już wiedzą i umiejętnościami z zakresu rachunkowości. Najpełniejsze przygotowanie w obszarze rachunkowości na wyższym poziomie edukacji oferują uczelnie ekonomiczne. Przykładem jest Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, który oferuje odpowiednie specjalności na dwóch poziomach kształcenia. Na dwóch wydziałach są realizowane zagadnienia szczegółowe z obszaru rachunkowości. W ramach studiów I stopnia są oferowane następujące specjalności:

- finanse i rachunkowość spółek – absolwenci uzyskują wiedzę z zakresu finansów przedsiębiorstw, rachunkowości, zarządzania ryzykiem i podatków oraz zrozumienie konsekwencji finansowych poszczególnych rodzajów aktywności przedsiębiorstwa;
- rachunkowość i auditing – absolwenci uzyskują przygotowanie praktyczne do pracy na stanowiskach samodzielnych księgowych, pracowników służb finansowo-księgowych, głównych księgowych oraz kontrolerów wewnętrznych;
- rachunkowość i podatki – absolwenci są przygotowani do samodzielnego prowadzenia księgowości i rozliczeń podatkowych, mogą także pracować jako księgowi w biurach rachunkowych i w jednostkach gospodarczych oraz w firmach doradztwa podatkowego, a wiedza i umiejętności zdobyte w ramach specjalności są także przydatne w prowadzeniu własnej działalności.

Studia magisterskie z zakresu rachunkowości obejmują następujące specjalności:

- finanse, podatki i rachunkowość spółek,
- rachunkowość międzynarodową,
- rachunkowość korporacji,
- rachunkowość zarządczą i controlling.

Wiedzę i umiejętności dotyczące rachunkowości oferują dwa wydziały uczelni. Różnią się one liczbą godzin i sposobem prowadzenia zajęć. W zasadzie absolwent Uniwersytetu Ekonomicznego legitymuje się podstawową wiedzą z rachunkowości i może ją uzupełniać na studiach podyplomowych lub szkoleniach z tego obszaru dostępnych na uczelniach bądź w innych instytucjach.

Prowadzeniem szkoleń, przygotowujących do zawodu księgowego oraz w zakresie doskonalenia i aktualizacji wiedzy, zajmują się różne instytucje, wśród których najważniejsze jest Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Stowarzyszenie opracowało ścieżkę edukacyjną opartą na kształceniu modułowym (tab. 3). Obejmuje ona łącznie 14 modułów podzielonych na cztery stopnie kwalifikacji; są to: księgowy, specjalista ds. rachunkowości, główny księgowy oraz dyplomowany księgowy.

Opracowana przez Stowarzyszenie Księgowych ścieżka edukacji w zakresie rachunkowości w świetle obowiązujących przepisów jest dobrowolnym sposobem podnoszenia kwalifikacji.

W związku z przeprowadzonymi badaniami pojawiają się następujące pytania:

1. Czy edukacja w zakresie rachunkowości, realizowana na różnych poziomach edukacji, jest zgodna z oczekiwaniami pracodawców?
2. Czy istnieje potrzeba standaryzacji na różnych poziomach kształcenia?
3. Czy warto prowadzić szczegółowe badania dotyczące programów nauczania na poszczególnych poziomach edukacji?
4. Jaka jest rola uczelni wyższej w kształceniu pracowników usług księgowych?
5. Czy system kształcenia na uczelniach wyższych zapewnia studentom odpowiednie zwiększenie wiedzy i umiejętności z zakresu rachunkowości, szczególnie gdy studentami są absolwenci techników ekonomicznych?

Tabela 3. Ścieżka edukacyjna Stowarzyszenia Księgowych w Polsce

Stopień zawodu	Moduł nauczania	Wymagania kwalifikacyjne
I Księgowy	podstawy rachunkowości z elementami etyki zawodowej	a) wykształcenie co najmniej średnie
II Specjalista ds. rachunkowości	<ul style="list-style-type: none"> – rachunkowość z elementami etyki zawodowej – zagadnienia prawa podatkowego – zagadnienia prawa gospodarczego, pracy i cywilnego 	a) wykształcenie co najmniej średnie b) posiadanie wiedzy i umiejętności księgowego potwierdzone: <ul style="list-style-type: none"> – zaświadczeniem kwalifikacyjnym z zakresu I stopnia, uzyskanym po egzaminie kończącym kształcenie prowadzone przez Stowarzyszenie lub – tytułem technika rachunkowości lub – inną formą uznaną przez organizatora kształcenia za równoważną
III Główny księgowy	<ul style="list-style-type: none"> – zaawansowana rachunkowość finansowa z elementami etyki zawodowej – sprawozdania finansowe i ich analiza – rachunek kosztów i rachunkowość zarządcza – finanse – prawo i podatki – technologia informacji (IT) 	a) wykształcenie wyższe lub średnie b) posiadanie wiedzy i umiejętności specjalisty ds. rachunkowości potwierdzonych: <ul style="list-style-type: none"> – zaświadczeniem kwalifikacyjnym uzyskanym po egzaminie kończącym kształcenie prowadzone przez Stowarzyszenie z zakresu II stopnia lub – certyfikatem księgowym uprawniającym do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, wydanym przez Ministerstwo Finansów, lub – tytułem magistra o specjalności rachunkowość, lub dyplomem licencjata o specjalności rachunkowość, uzyskanym na uczelni, której program studiów został uznany przez Główną Zawodową Komisję Egzaminacyjną za spełniający wymogi (akredytacja Stowarzyszenia), lub – tytułem magistra lub dyplomem licencjata i zaliczonym testem sprawdzającym z zakresu wymagań określonych dla II stopnia, przeprowadzanym przez organizatora kształcenia
IV Dyplomowany księgowy	<ul style="list-style-type: none"> – konsolidacja sprawozdań finansowych – międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej – rachunkowość w szczególnych sytuacjach z elementami etyki zawodowej – elementy wiedzy na temat organizacji i biznesu 	a) wykształcenie wyższe lub średnie uprawniające do podjęcia studiów wyższych b) posiadanie wiedzy i umiejętności potwierdzonych: <ul style="list-style-type: none"> – zaświadczeniem kwalifikacyjnym uzyskanym po egzaminie kończącym kształcenie prowadzone przez Stowarzyszenie z zakresu III stopnia lub – zaliczonym testem sprawdzającym z zakresu wymagań określonych dla III stopnia kwalifikacyjnego, przeprowadzonym przez organizatora kształcenia c) zaliczona praktyka w dziedzinie rachunkowości: <ul style="list-style-type: none"> – co najmniej dwuletnia przy wykształceniu wyższym – co najmniej pięcioletnia przy wykształceniu średnim

Źródło: Uchwała nr 732/111/2009 Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgowych w Polsce z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie certyfikacji zawodu księgowego, tekst jednolity.

PODSUMOWANIE

Pozyskanie wiedzy i umiejętności w zakresie rachunkowości może odbywać się w różny sposób. Może rozpocząć się już na etapie szkoły ponadgimnazjalnej (w wieku 16 lat) lub policealnej (w wieku lat 19). Absolwent technikum ekonomicznego lub szkoły policealnej, kształcąc się w zawodzie technik ekonomista i technik rachunkowości, uzyskuje kwalifikacje zawodowe potrzebne do prowadzenia rachunkowości. Dodatkowo kwalifikacje można zdobyć na kwalifikowanych kursach zawodowych.

Analiza programów nauczania, w szczególności tematyki i liczby godzin kształcenia w zawodach technik ekonomista i technik rachunkowości, potwierdza, że są one wystarczające do wykonywania czynności związanych z prowadzeniem rachunkowości w różnego rodzaju podmiotach gospodarczych. Absolwenci są kompleksowo przygotowani do wykonywania czynności związanych z prowadzeniem rachunkowości w różnych podmiotach gospodarczych. Tworzą w przedsiębiorstwach grupę pracowników do spraw finansowo-biurowych średniego szczebla.

Funkcję menedżera finansowego, posiadającego odpowiedni zasób wiedzy i zaliczoną praktykę zawodową w obszarze rachunkowości, powinna pełnić osoba, która ma ukończone studia wyższe kierunkowe bądź która uzupełniła wykształcenie, kończąc studia podyplomowe, szkolenia czy kursy. W procesie edukacji na poziomie wykształcenia wyższego istotna jest rola uczelni ekonomicznych i instytucji szkoleniowych. Poza kompleksowym programem nauczania na poszczególnych kierunkach uczelnia powinna oferować odpowiednie kursy, szkolenia dla księgowych, samodzielnych księgowych oraz specjalistów ds. rachunkowości.

PIŚMIENNICTWO

Obidniak D., Pfeiffer A., Suliga M. 2013. Informator o zawodach szkolnictwa zawodowego KOWEZiU. Warszawa, [b.w.], 371–373, 386–307.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach. DzU z 17 lutego 2012 r., nr 184.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. DzU z 3 stycznia 2012 r., nr 1, poz. 7.

Szkolenia. 2014. <http://www.skwp.pl/Szkolenia,1410.html>, dostęp: 19.11.2014.

Uchwała nr 732/111/2009 Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgowych w Polsce z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie certyfikacji zawodu księgowego, tekst jednolity, <http://www.dk.skwp.pl>, dostęp: 30.10.2014.

Ustawa z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych. DzU z 2014 r., poz. 768.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. DzU z 2004 r., nr 256, poz. 2572, z późn. zm.